BOSHLANG‘ICH SINF O’QUVCHILARIDA IRODAVIY SIFATLARNI TARBIYALASHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK MASALALARI

Ma’rufjonova Rohila Lutfulla qizi
Termiz Iqtisodiyot va Servis universiteti
“Maktabgacha va boshlang’ich ta’lim ”kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kasbiy fazilatlarni rivojlantirish zamonaviy ta'limning hal qiluvchi jihati hisoblanadi. Ushbu maqola yosh o'quvchilarda ushbu fazilatlarni tarbiyalash bilan bog'liq pedagogik va psixologik muammolarni o'rganadi. Asosiy e'tibor mas'uliyat, intizom, hamkorlik va muammolarni hal qilish kabi asosiy kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirishni rag'batlantirish uchun o'qitish strategiyalari, sinf muhiti va psixologik yondashuvlar qanday

moslashtirilishi mumkinligini tushunishga qaratilgan. Tadqiqotda o‘quvchilarning mehnatga bo‘lgan munosabatini shakllantirish, kasbga intilish, amaliy ko‘nikmalarni egallashda erta aralashuv muhimligi ta’kidlanadi va bu jarayonda o‘qituvchi va pedagogik psixologlarning o‘rni haqida so‘z boradi. Bundan tashqari, u kognitiv va hissiy rivojlanish kabi individual farqlar ushbu ta'lim amaliyotlarining samaradorligiga qanday ta'sir qilishini ko'rib chiqadi. Maqola o'qituvchilarga maktabning shakllanish yillarida kasbiy fazilatlarni tarbiyalash bo'yicha ilg'or tajribalar haqida tushuncha berishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: pedagogik psixologiya, kasbiy fazilatlar, boshlang'ich maktab ta'limi, o'quvchilar rivojlanishi, ta'lim psixologiyasi, kasbiy ta'lim, poydevor ko'nikmalari, o'qituvchi, strategiyalar, sinf muhiti, erta bolalik ta'limi

Аннотация

Развитие профессиональных качеств у учащихся начальной школы является важнейшим аспектом современного образования. В этой статье рассматриваются педагогические и психологические проблемы, связанные с развитием этих качеств у молодых учащихся. Основное внимание уделяется пониманию того, как стратегии обучения, условия в классе и психологические подходы могут быть адаптированы для поощрения развития основных профессиональных навыков, таких как ответственность, дисциплина, сотрудничество и решение проблем. В исследовании подчеркивается важность раннего вмешательства в формирование отношения учащихся к работе, карьерным устремлениям и приобретению практических навыков, а также обсуждается роль учителей и педагогов-психологов в этом процессе. Кроме того, в статье рассматривается, как индивидуальные различия, такие как когнитивное и эмоциональное развитие, влияют на эффективность этих образовательных практик. Цель статьи — предоставить педагогам информацию о передовых методах воспитания профессиональных качеств в начальные годы обучения.

Ключевые слова: педагогическая психология, профессиональные качества, начальное школьное образование, развитие учащихся, педагогическая психология, карьерное образование, основные навыки, учитель, стратегии, среда в классе, дошкольное образование

Annotation

The development of vocational qualities in primary school students is a crucial aspect of modern education. This article explores the pedagogical and psychological challenges involved in fostering these qualities in young learners. The focus is on understanding how teaching strategies, classroom environments, and psychological approaches can be tailored to encourage the development of foundational vocational skills such as responsibility, discipline, collaboration, and problem-solving. The study highlights the importance of early intervention in shaping students' attitudes towards work, career aspirations, and the acquisition of practical skills, and it discusses the role of teachers and educational psychologists in this process. Additionally, it considers how individual differences, such as cognitive and emotional development, influence the effectiveness of these educational practices. The article aims to provide educators with insights into best practices for nurturing vocational qualities in the formative years of schooling.

Keywords: pedagogical psychology, vocational qualities, primary school education, student development, educational psychology, career education, foundational skills, teacher, strategies, classroom environment,early childhood education.

Boshlang'ich maktab yillari bolaning shaxsiyati, xarakteri va asosiy ko'nikmalarini shakllantirishning muhim bosqichidir. Bu yillar o‘quvchilarning kelajakdagi kasbiy faoliyatida xizmat qiladigan kasbiy fazilatlarni shakllantirish uchun ham zamin yaratish imkonini beradi. Boshlang‘ich ta’limda kasbiy ta’lim haqida gapirishga erta tuyulsa-da, mas’uliyat, hamkorlik, tanqidiy fikrlash, qiziquvchanlik kabi ba’zi fazilatlarni tarbiyalash bolaning salohiyati va intilishlarini sezilarli darajada shakllantirishi mumkin. Biroq, yosh o'quvchilarda bu muammolarni hal qilishda ham pedagogik, ham psixologik muammolar paydo bo'ladi.

Boshlang'ich maktab o'quvchilari, odatda, 6 yoshdan 10 yoshgacha bo'lgan davrda ular hali ham asosiy savodxonlik, hisoblash va ijtimoiy ko'nikmalarga ega bo'lgan rivojlanish bosqichlarida. Kasbiy fazilatlarni tarbiyalashga qaratilgan pedagogik yondashuvlar yoshga mos bo'lishi kerak, faoliyat ularning kognitiv va hissiy darajalariga mos kelishini ta'minlaydi. Muammo o'quvchilarni hali tushunishga tayyor bo'lmagan tushunchalar bilan og'irlashtirmasdan, kasbiy ta'limni birlashtirishdadir.

Boshlang'ich ta'limning an'anaviy yo'nalishi asosiy akademik ko'nikmalarni rivojlantirishdan iborat. Ushbu bosqichda jamoaviy ish, muammolarni hal qilish va etakchilik kabi kasbiy fazilatlarni joriy qilish ehtiyotkorlik bilan muvozanatni talab qiladi. O'qituvchilar ushbu fazilatlarni tarbiyalashda akademik standartlar buzilmasligini ta'minlashi kerak. Ushbu muvozanatni topish qiyin bo'lishi mumkin, ayniqsa akademik natijalarga katta e'tibor qaratiladigan ta'lim tizimlarida.

O'quvchilarda kasbiy fazilatlarni shakllantirishda o'qituvchilar muhim rol o'ynaydi. Biroq, boshlang'ich ta'limdagi hamma o'qituvchilar ham ushbu ko'nikmalarni rivojlantiruvchi strategiyalarni amalga oshirish uchun etarli darajada tayyor bo'lishlari mumkin emas. O'qituvchilarga loyihaga asoslangan ta'lim, guruhlarda ishlash va muammolarni hal qilishning haqiqiy faoliyati orqali ushbu fazilatlarni qanday rivojlantirishni tushunishga yordam beradigan professional rivojlanish va o'quv dasturlari mavjud bo'lishi kerak. Ko'pgina ta'lim tizimlarida boshlang'ich bosqichda kasbiy ta'limga qaratilgan aniq o'quv dasturlari mavjud emas. Natijada, o'qituvchilar uchun aniq ko'rsatmalar yoki manbalarsiz kasbiy fazilatlarni rivojlantirishni o'z ichiga olish qiyin bo'lishi mumkin. O'quv rejasini rejalashtiruvchilar kasbiy ta'lim tamoyillarini fan, san'at va ijtimoiy tadqiqotlar kabi fanlar doirasida mavjud o'quv maqsadlariga mos keladigan tarzda integratsiyalashni ko'rib chiqishlari kerak. Test va viktorina kabi an'anaviy baholash usullari etakchilik, tashabbuskorlik va ijodkorlik kabi kasbiy fazilatlarni baholash uchun har doim ham mos kelmaydi. Portfolio, tengdoshlarni baholash va o'z-o'zini baholash usullari kabi yangi baholash vositalarini ishlab chiqish o'qituvchilarga ushbu ko'nikmalarni baholashga yordam beradi. Biroq, kengroq ta'lim tizimida bunday baholashlarni standartlashtirish va tan olish muammosi qolmoqda.

Yosh bolalar hali ham mantiqiy fikrlash, mavhum fikrlash va muammolarni hal qilish kabi kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirmoqda. Ilg'or kognitiv qobiliyatlarni talab qiladigan kasbiy vazifalarni juda erta kiritish umidsizlik va ishdan bo'shatishga olib kelishi mumkin. O'qituvchilar vazifalarni bolaning rivojlanish bosqichiga mos kelishini ta'minlashi kerak, bu ko'nikmalarni ularning kognitiv rivojlanishiga mos keladigan sur'atda o'sishiga yordam berish uchun qo'llab-quvvatlashni taklif qilishlari kerak. Har bir bola noyob bo'lib, turli darajadagi kognitiv, hissiy va ijtimoiy rivojlanishga ega. Ba'zi talabalar tabiiy ravishda etakchilik, ijodkorlik va mustaqillik kabi fazilatlarni namoyon qilishi mumkin, boshqalari esa bu xususiyatlarni rivojlantirish uchun ko'proq rag'batlantirish va vaqt talab qilishi mumkin. O'qituvchilar uchun psixologik muammo har bir talabaning kuchli tomonlarini tan olish va ularning zaif tomonlarini hal qilishda tarbiyalashdir, bu ayniqsa katta sinflarda qiyin bo'lishi mumkin.

Jamoada ishlash, muloqot qilish va nizolarni hal qilish kabi kasbiy fazilatlar bolaning hissiy va ijtimoiy rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq. Boshlang'ich maktab bosqichida bolalar hali ham his-tuyg'ularni boshqarish, o'zlarini samarali ifoda etish va tengdoshlari bilan hamkorlikda ishlashni o'rganmoqdalar. Anksiyete, past o'z-o'zini hurmat qilish yoki tengdoshlarning bosimi kabi psixologik muammolar ushbu ko'nikmalarning rivojlanishiga to'sqinlik qilishi mumkin. O'qituvchilar qo'llab-quvvatlovchi va inklyuziv muhitni yaratishlari kerak, ular bolalar xavf-xatarni qabul qilishlari, xato qilishlari va ulardan saboq olishlari mumkin.

Boshlang'ich o'quvchilarni ko'pincha qiziqish va o'qituvchilar yoki ota-onalarni xursand qilish istagi kabi ichki motivatsiyalar boshqaradi. Biroq, ularning e'tiborlari qisqa va ular ahamiyatsiz yoki o'ta qiyin ko'rinadigan vazifalarga qiziqishlarini yo'qotishi mumkin. O'qituvchilar oldidagi vazifa qiziqarli, qiziqarli va mazmunli bo'lgan ta'lim tajribalarini ishlab chiqish va shu bilan tarbiyalashdir.

Ta’lim tizimining asosiy vazifalaridan biri mas’uliyatli va intizomli shaxsni tarbiyalashdir. Bolada irodaviy fazilatlarni rivojlantirish ushbu maqsadga erishishga yordam beradigan jarayonlardan biridir. Bu davrda bolaning odatiy turmush tarzi juda tez sur'atlar bilan o'zgaradi. Jamiyat tomonidan maktab o‘quvchisi maqomiga qo‘yilayotgan yangi talablar o‘quvchini tashabbuskorlik, chidamlilik, mustaqillik kabi fazilatlarni rivojlantirish shunchaki zarur, degan xulosaga olib keladi.

Ko'pincha, bolalar hali o'z harakatlari uchun mas'uliyatni to'liq anglay olmaydilar, aniq maqsadlar qo'yadilar va ularga erishish uchun harakat qiladilar. Shuningdek, bolalarning his-tuyg'ularini engish, o'z vaqtida ta'lim jarayoniga kirishish va o'z ishlarini tizimlashtirish oson emas.Bu yoshning psixologik xususiyati kattalarning maqtoviga sazovor bo'lish uchun ixtiyoriy faoliyatning namoyon bo'ladi.

Bolalarni har tomonlama tarbiyalash muammosi tarixiy xarakter kasb etib, bu borada sharq mutafakkirlari Abu Nasr Farobiy, Abu Rayhon Beruniy, Kaykovus, Alisher Navoiy kabi mutafakkirlarning asarlarida oilada bola tarbiyasi masalalari va ularni hal etish yo'llari ko'rsatib berilgan.Mutafakkirlar tomonidan yaratilgan talim tarbiyaga oid ilmiy adabiyotlarda bola tarbiyasi uning aqliy va ahloqiy rivojlanishi birgaligidan iborat bo‘lishi haqida o‘z asarlarida ko‘rsatib o‘tgan. Rassiya olimlarida yetakchi faoliyatning o'zgarishi bilan bog'liq rivojlanishning eng muhim bosqichida shaxsning irodaviy fazilatlarini tarbiyalash muhimligini bir qator tadqiqotchilar (L.I.Bojovich, M.V. Bortsova, L.A.Venger, O.Y. Grogoleva) qayd etishgan. , A.V Zaporojets, V.S. Nemov va boshqalar.O’zimizda E.G‘oziyevlar I.Xayriyev P.I.Ivanov, M.E.Zufarova tomonidan iroda psiologiyasi o‘rganilgan.

Iroda fenomeni va uning rivojlanishini o'rganish bugungi kunda ham dolzarb bo'lib qolmoqda, chunki zamonaviy jamiyat doimo rivojlanib, murakkablashib, odamlarni yangi sharoitlariga moslashishga majbur qilmoqda. Ta’lim jarayonida shaxsning turli sifatlari muhim rol o'ynaydi, ular orasida irodaning bunday sifatlari alohida o'rin tutadi: qat'iyatlilik, o'ziga ishonch, sabr-toqat, chidamlilik va boshqalar. Shunday qilib, inson hayotidagi har qanday muammo, iroda ishtirokida hal etiladi. Shu bois, bolalarda faol irodaviy fazilatlarga moyilliklarni erta yoshdan boshlab shakllantirish, ularni boshlang'ich sinflarda o'qitish jarayonida turli usullardan foydalangan holda rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar ro’yxati:

1. Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes.* Harvard University Press.
2. Bruner, J.S. (1966). *Toward a Theory of Instruction.* Harvard University Press.
3. Piaget, J. (1972). *The Psychology of the Child.* Basic Books.
4. Erikson, E.H. (1950). *Childhood and Society.* W.W. Norton & Company.
5. Gardner, H. (1983). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences.* Basic Books.
6. Pardaboyevich, R. F. (2024). ORGANIZATIONAL-PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF WEB-DESIGN COMPETENCE. PEDAGOG, 7(3), 115-121.
7. Feruz, R., & Asilbek, A. (2023). O’QUVCHILARNING IJODIY TASAVVURLARINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI. Science and innovation, 2(Special Issue 5), 217-221.
8. Юсупов, Р., & Абдуганиев, Б. (2022). Maktab informatika va axborot texnologiyalari darslarini o ‘qitishda trik studio dasturlash muhitidan foydalanish. Современные инновационные исследования актуальные проблемы и развитие тенденции: решения и перспективы, 1(1), 229-231.